

ПІД НЕБОМ ПРОВАНСУ. Закінчення*

С. Л. КАПІРУЛІНА, доцент кафедри методики природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

За час перебування Папського двору в Авіньйоні тут був побудований і обнесений фортечними стінами велетенський замок – один з найбільших феодальних замків Європи в готичному стилі (15 тисяч квадратних метрів!), який зовні нагадує справжню фортецю, а всередині прикрашений пишними фресками, шпалерами, gobеленами, скульптурами, картинами переважно італійських майстрів, різьбленими дерев'яними меблями та іншими предметами розкоші. Вони і сьогодні вражають пишністю, різноманітністю і витонченістю, хоча до наших днів з первинного виду палацу збереглося небагато. Палац було пограбовано в період Великої французької революції. Окрасою палацу була і залишається Зала Консисторії – 34 на 50 метрів. У цій залі з великою розкішшю Папа скликав кардиналів і проводив найурочистіші і значущі заходи. Так, серед документів, що збереглися в архівах замку, є інформація, що під час вступу на престол Папи Климента VI для урочистостей та частвуання гостей було закуплено 118 корів, 1023 кролики, 7428 курчат та виготовлено 50 тис. тістечок!

Окрім Великого Папського палацу тут був побудований Монетний двір, Церква Святого Петра, Парк Роше-де-Дом. Фортечний мур Папського міста в Авіньйоні і нині є найдовшою фортифікаційною спорудою Європи.

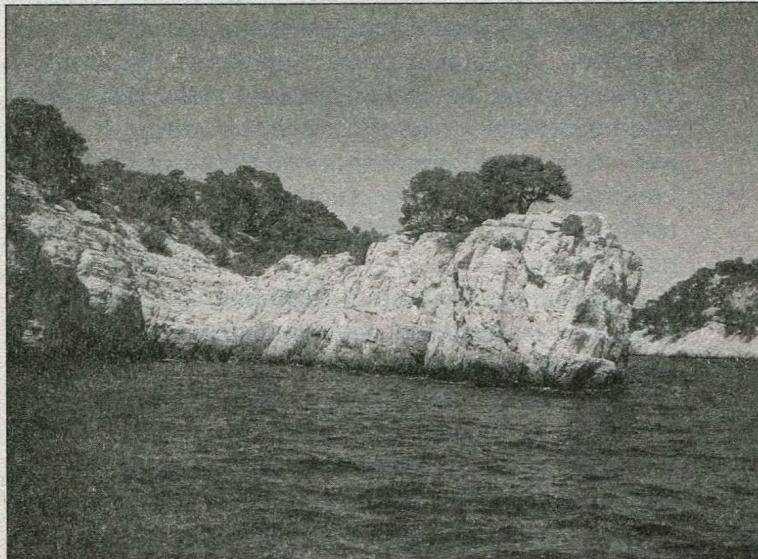
Один з найстаріших мостів Pont d'Avignon був споруджений через два рукави Рони в період з 1177 по 1185 р.

У 1226 р. міст майже повністю зруйнували, потім намагалися відновити, але в 1680 р. усі спроби припинили. Нині від цієї колись грандіозної споруди збереглися 4 прогони і капела Св. Миколая.

Починаючи з 1966 р. влітку в місті щороку відбувається всесвітньо відомий Festival d'Avignon – свято виконавського і театрального мистецтва. Вистави під час фестивалю проводяться не тільки на облаштованих спеціально для цього сценах, а й просто неба, на площах і вуличках. Актори створюють образи народних музик і середньовічних бродячих артистів, за прошують пересічних жителів міста і туристів до участі у виставах. Тут можна почути єврейську народну пісню і звук волинки, французьких народних музик і витончену гру на гітарі та віолончелі. Свято триває з липня по серпень.

* Початок див. у № 9, 2014 р.

© Капіруліна С. Л., 2014

Каланки (фіорди) в районі містечка Кассис

На південний схід від Марселя лежить Тулон – найбільший військово-морський порт Франції, мальовниче місто, одне з найстаріших у регіоні. Розширенням його морського порту свого часу займався сам кардинал Ришельє. Собор Тулона має статус національного пам'ятника. Морський порт Тулона з його розміром життям можна спостерігати годинами, особливо, коли там іде завантаження автомобілів тих пасажирів, що вищають на остров Корсика.

Центром культурного і світського життя регіону зі світовим ім'ям є поза сумнівом курорт Французької Рив'єри, або Лазурового берега. Канни, Ніцца, Авіньйон, Сен-Тропе, Кассис та інші, де щороку збирають про себе світські хроніки щасливих історій, скандалів, життєвих трагедій. Із середини XIX ст. Французька Рив'єра цілорічно заповнена туристами. Тут відпочиває європейський і світовий бомонд, тут можна запросто зустріти зірок кіно або шоу-бізнесу. Тут проводяться всесвітньо відомі музичні, театральні і кінофестивалі, спортивні турніри і змагання, автоперегони, виставки антикваріату і сучасного мистецтва. Взимку люди приїжджають у Прованс кататися на лижах, а в теплу пору року – насолоджуватися морем, сонцем і неповторною природою. Пляжі Лазурового берега з дорогими і не дуже готелями, ресторанами, бутиками, нічними клубами, казино та дорогими віллами простягнулися на сотні кілометрів уздовж берега Середземного моря.

Найбільше місто Французької Рив'єри – непрервешена Ніцца. Вона знаходиться в гирлі річ-

ки Вар за 30 км від Італії. З цим містом пов'язані імена Гарібальді і Герцена, В'яземського і Чехова, Дункан і Паганіні.

На південний захід від Ніцци на Лазурому береzi розташоване знамените своїми кінофестивалями місто Канни, а від нього за кілька кілометрів – містечко Мужен. Його має знати кожен українець. Адже тут майже 20 років прожив український визначний письменник і політичний діяч, один з керівників Центральної Ради і Директорії Володимир Винниченко. Тут він у 1951 р. і помер. Нині у колишньому будинку письменника – музей.

Лурмарен – територія, яка була заселена ще в період неоліту, потім тут мешкали галли і римляни, пізніше – бенедиктинці. Саме вони заклали міські будівлі, частина яких дійшла до наших днів. А ще в цьому невеликому містечку на маленькому кладовищі покояться останки одного з видатних сучасних письменників, лауреата Нобелівської премії в галузі літератури Альбера Камю, що загинув в автокатастрофі.

У Провансі народилися і знайшли місце для натхнення багато представників Французької держави, що стали відомими далеко за межами країни. 11 грудня 1503 р. в Сен-Ремі-де-Прованс народився Мішель де Нотрдам, відомий всьому світу під латинізованим прізвищем Ноstrадамус. І тут же, в Салон-де-Провансі, у 1555 р. він написав і видав свої перші пророцтва в книзі «Століття». А ще тут розташований мавзолей Кая і Луція – племінників імператора Римської імперії Августа, що загинули в юному віці під час битви. А в міській лікарні позбавлявся від «гострої манії із зоровими і слуховими галюцинаціями» Вінсент Ван Гог, що прийшов в лікарню по добрій волі і створив тут немало знаменитих полотен.

Місцеві красоти в усі часи притягали людей творчих і обдарованих. Пейзажі Провансу надихали Сезана і Ренуара. Тут творили Пікассо, Матісс, Шагал, Кокто і Гоген. В університеті Монпельє вчився Франсуа Рабле. У Провансі набували натхнення Мопассан і Флобер, Хемінгуей і Фіцджеральд, Бриджіт Бардо і Марсель Пансьоль, Фредерік Містраль і Еміль Золя. У маленькому місті Сен-Жиль народився і виріс Гі Фолка (Гвідо Фулкоді), відомий пізніше під ім'ям Папи Климента IV. І це далеко не повний перелік видатних людей, діячів мистецтва, культури і науки, що неодноразово прагнули повернутися до Провансу хоча б на мить.

13 травня 1840 р. в прованському місті Німі в сім'ї власника невеликої фабрики шовкових тканин Вінсена Доде народився син Альфонс. До 30 років Альфонс Доде (1840–1897) став одним з найвідоміших французьких письменників,

творцем образу романтика і хвалька Тартарена з Тараксона.

В Авіньйоні 22 червня 1946 р. в холодному бараку у бідній сім'ї муляра народилася співачка Мірей Матьє – перша з 14 дітей. «Мені страшно пощастило – я народилася настільки прилизливо бідною, що не залишалося нічого іншого в житті, як навчитися багато і добре працювати», – говорила пізніше Мірей.

Атмосфера Провансу надихає не лише людей мистецтва, а й кухарів. Страви неповторної прованської кухні, вина, різноманітний козиний та овечий сир доступні для гурманів протягом усього року. Прованська кухня увібрала в себе найкращі традиції світового досвіду приготування їжі, в основі якої риба, морепродукти, ароматні трави: так званий *bouquet garni* – в'язка запашних трав на кулінарній нитці, яку опускають не надовго в кожну страву під час її приготування, розмарин, фенхель, овочі, оливки і маслинова олія, фрукти. Прованське меню вважається головною причиною заздрісної тривалості життя місцевих жителів.

Схожість з іншими середземноморськими кухнями не заважає прованській маті власний характер. З-поміж страв, які обов'язково треба спробувати, – знаменитий суп *bouillabaisse*, що має марсельське походження (колись кухарі варили в одному казані усі залишки різносортної риби і морепродуктів), це рибний суп з морського йорша, морського півня, вугра або будь-якої іншої риби, зварений з додаванням шафрану, фенхелю, часнику і гіркої апельсинової кірки, з буйабесом обов'язково подається часниковий майонез; *pieds et paquets* – фарширована нога ягняти і фарширований овечий шлунок, томлені у білому вині з пряним соусом; *courgettes fleurs* – омлет з квітками кабачків цукіні, *bœuf en daube* – тушенка в червоному вині яловичина; *salade niçoise* – ніцейський салат із зелених бобів, помідорів, анчоусів і маслин; *ratatouille* – овочевий рагут; *mesclun* – салат з листя кульбаби, цикорію та інших прованських трав; трюфелі і різноманіття місцевих вин.

Виноградна лоза потрапила до Провансу дуже давно. Нині практично кожен клаптик землі зайнято під виноградники. Виноградна лоза була й залишається годувальницею багатьох прованських сімей.

До найбільш відомих вин Провансу належать *Châteauneuf du Pape* – темно-червоне вино (вирощувати й виробляти його почали в колишній літній резиденції авіньйонського періоду папського правління, це вино колишніх папських виноградників), *Beaumes de Venise* – густе десертне вино, *Côtes de Provence* і *Les Baux de Provence* –

рожеві вина. Також відомі кір – біле вино із соком смородини, вживаний в основному як аперитив, і анісова настоянка пастис, Bandol, Cassis, Bellet, Bernard Magrez, Domaine de la Croix та багато інших.

Оскільки найбільше в регіоні поширені сорти винограду, з яких робиться саме рожеве вино, Прованс дає світу кращі рожеві вина, шовковисті, насичені, сяючі. Прованські вина, що стоять на численних полицях місцевих супермаркетів, вражають різноманітністю відтінків рожевого кольору і дивують своїм оригінальним смаком – воїстину розкішні твори прованського виноробства. Вина Провансу реалізуються не лише в супермаркетах багатьох країн світу, їх закуповують найдорожчі і престижні ресторани.

Економіка регіону досить стабільна, а середня заробітна плата – одна з найвищих у Франції, однак рівень безробіття вищий за середній по країні. Частково це можна пояснити збільшенням чисельності населення переважно за рахунок людей, що виходять на пенсію. Великий бізнес у регіоні представлено авіаційною, хімічною і високотехнологічними галузями. Сільське господарство, в якому зайнято 20 % трудових ресурсів, дає тільки 2 % ВВП регіону.

Базові галузі промисловості регіону: електроніка і мікроелектроніка (з великими компаніями Alcatel, Atmel, Gemplus і ST Micro – Electronics), хімія і нафтохімія (Esso, Shell і BP), авіаційна техніка, сільськогосподарські продукти, харчова промисловість (Nestle, Pernod – Ricard, Coca – Cola, Cadbury), фармацевтика і парфумерно-косметична промисловість зосереджена навколо міста Грасс ($\frac{2}{3}$ французьких духів виробляється тут).

Сонячний Грасс з його ідеальним мікрокліматом – найкраще місце для вирощування багатьох квітів з ніжним ароматом. Виробництво парфумів було започатковано в XVI ст. Нині у регіоні сильна дослідницька база парфумерної промисловості.

У 1822 р. в околицях ще одного сьогодні не великого, але колись історично і художньо значущого містечка Ле-Бо-де-Прованс був відкритий мінерал, який і нині носить ім'я міста – боксит.

У столиці регіону Марселі і його містах-супутниках кілька сотень компаній спеціалізуються на обчислювальній техніці, обслуговуванні підприємств і логістиці. Канни і Ніцца належать до міст з культурою Рив'єри, тоді як Екс-ан-Прованс і Авіньйон – це міста не лише культурного відпочинку, а й академічного мистецтва. До речі, за даними соціологічних досліджень саме в Екс-ан-Провансі хотіли б жити 80 % французів. Це культурний центр Провансу.

Прованс також є провідним регіоном з туристичного бізнесу, має процвітачу творчу індустрію, яка робить велику кількість французьких телепередач і фільмів. Пляжі Лазурового берега займають приблизно третину усього узбережжя. Від Ментони до Антиба простягнулися «італійські» галькові пляжі, від Антиба на захід – «французькі» піщані. У західній частині Лазурового берега трапляються скелясті бухти, які в районі Кассиса нагадують норвезькі фіорди і називаються каланками, по-місцевому. Також привабливим для туристів місцем є розташовані біля Французької Рив'єри острови. На одному з них – острові Святої Маргарити – перебував у свій час в ув'язненні таємничий в'язень «Залізна маска».

У Франції всі пляжі загальнодоступні згідно із законом про принадлежність морського берега державі, але на Рив'єрі є і платні пляжі, що належать або готелям, або клубам із суперсучасною інфраструктурою. Каннські пляжі мають привізний пісок, тому платні, є лише невеликий загальнодоступний пляж – недалеко від Палацу фестивалів.

Практично в кожному місті Лазурового берега є своє казино, найвідоміше знаходитьться в Монте-Карло (Монако). Численні ресторани і нічні клуби (знамениті «Джимміс» у Каннах і «Королівська печера» в Сен-Тропе).

Поряд з невеликим поселенням Біом розташоване містечко розваг, до якого входять найбільший морський зоопарк у Європі – «Марінеленд» (фр. Marineland), (тут проходять шоу за участю дельфінів, тюленів, морських левів, риб-мечоносців і акул); Луна-парк (фр. Antibes Land) – парк атракціонів; Аквапарк (фр. Aquasplash) – парк з водними атракціонами; маленька провансальська ферма (фр. La Petite Ferme Provencale) з ляльковим театром. Поряд з містом Кан-сюр-Мер розташовано іподром, відомий своїми нічними скачками.

Свята і фестивалі, відомі далеко за межами Франції, проходять на Рив'єрі упродовж усього року. Також тут проводяться великі спортивні і культурні заходи. Безліч свят пов'язані з природою Провансу: Свято мімози в Мандельє (січень) і Каннах (лютий), Свято лимонів у Ментоні (лютий), Виставка троянд у Грассі (травень), Свято жасмину в Грассі (серпень).

На північ від Авіньйона на місці стародавнього кельтського поселення ветеранами другого легіону Юлія Цезаря засновано місто Араузіон (нині Оранж). Свого часу місто описували усі великі письменники античності: Страбон, Пліній Старший та інші. Це не дивно, адже у той час населення міста було в чотири рази більше, ніж нині – понад 120 тис. чоловік! У

місті був споруджений театр, амфітеатр, цирк, тріумфальна арка, терми і численні храми. Але, на жаль, варвари – аламани і візіготи знищили практично усе. Від минулой римської величі до нас дійшли тільки Тріумфальна арка і театр.

Римський театр Оранжа побудовано за часів імператора Августа – це на сьогодні єдиний пам'ятник Стародавнього Риму, єдиний у світі античний театр, сцена якого дивовижним чином збереглася, якщо врахувати, що вона має 36 м заввишки і 103 – завдовжки. Театр і нині використовується за своїм прямим призначенням – тут проходять концерти і спектаклі за участю зірок сцени світової величини, а також міжнародний фестиваль опери та класичної музики в липні – серпні. Сьогоднішніх глядачів, як і багато віків тому, вражає акустика театру, його грандіозні розміри. У минулі часи театр вміщував 11 000 тис. глядачів, нині – 7 тис. Для порівняння у Національній опері України зал розрахований на 1400 місць, а в Палаці «Україна» – на 3780 (за проектом), в театрі Ла Скала у Мілані – 2300 (третій у світі після Метрополітен Опера у Нью-Йорку – 3800, опера Сан-Франциско – 3140). Уявляєте кількість любителів мельпомени, що відвідували театр за часів імператора Августа!

Ще одне невелике містечко Провансу – Везон-ла-Ромен відоме з часів II тисячоліття до н. е., а обтесані камені, кремнієві знаряддя і зброя, що знайдені тут, відносять нас до часів неоліту. Переїшовши у 58 р. до н. е., під владу римлян місто отримало безліч привілеїв і досягло значного процвітання. Тут поселялися і споруджували будинки багаті римляни. Римські історики згадують його як «багате, родюче місто». Варварські племена остготи і візіготи поклали край цьому процвітанню. Пограбований і зруйнований Везон був покинutий і тільки у XVIII ст. частина населення повернулася туди, де раніше містилося квітуче римське місто. У 1907 р. почалися перші археологічні розкопки, які відкрили велику зону римського міста, – широкий вимощений проспект з дренажними системами, Базиліка, Портик Помпей, статуй імператора Адріана і його дружини Сабіни, театр, руїни римських будинків з мозаїчною підлогою, римський міст.

У невелике містечко Фонтен-де-Воклюз з усього світу приїжджають шанувальники поезії Петrarки, який неодноразово відвідував місто в період з 1337 по 1353 рік на запрошення свого друга, тодішнього міського єпископа Кавайона. Тут Петrarка писав про свою любов до Лаури, яка «21 рік тримала його у вогні». Саме у цьому місті з метою відтворення античного млина і фабрики з виробництва паперу в 1974 р. було

організовано ремісничий і культурний центр «Валліс Клауза». Тут можна простежити за одним із старовинних способів виробництва паперу. В околицях міста на мандрівників чекає одне з унікальних явищ природи – народження з підземного джерела річки Сорг, яке в різний час року викидає від 22 до 200 кубометрів води в секунду! окремі вчені вважають, що народжується джерело з повноводної підземної річки, що живиться дощовими і талими водами, які збігають з високогір'їв Воклюза, Мон-Ванту, Любераона і з гір Люра.

Необхідність захищатися від ворожих набігів і облог призвела до того, що безліч жителів часів середньовіччя змушені були селитися на вершинах таких численних у Провансі пагорбів, щоб мати можливість повного огляду рівнинних просторів, що лежать внизу в долинах. У скромну красу цих маленьких містечок, простоту, привітність і відкритість просто неможливо не закохатися. Стоячи біля фортечної стіни одного з таких містечок, можна на повні груди вдихнути свіже повітря Провансу та побачити його безмежні простори. Свого часу в таких маленьких мальовничих містечках творили свої полотна, писали свої романы, вірші і сценарії представники мистецтва і культури не однієї тільки Франції. Наприклад, у невеличкому селищі Горд, що начебто підіймається схилом над долиною Кулон, є Музей Васарелі. Його відкрили в 1970 р. в п'яти залах фортеці XVI ст. Музей присвячений роботам угорського художника, який був закоханий в це містечко.

На скелястому хребті на перевалі між долинами Імерг і Кулон стоїть римський *Vicus Russulus*, французький *Russeion* – з прадавніх часів найважливіший центр з виробництва вохри. Тут налічується 17 її відтінків від золотистобілого до ясно-жовтого і від шафраново-жовтого до пурпурно-червоного і кольору обпаленої цегли. Окрім використання місцевої вохри в Європі, з XVIII ст., коли було організовано її перевезення на мулах в порт Марселя, її почали продавати в країни Сходу. Але з часом розвиток хімічної промисловості поклав край промислу, що колись тут процвітав.

Великий ланцюг вапнякових пагорбів Провансу – Любeron, ровесник Піренеїв. На Великий і Малий Любeron ланцюг пагорбів розділено тектонічним розломом Лурмарен. Висота пагорбів коливається від 800 до 1125 м, але пейзажі цієї місцевості воїстину приголомшливи – скелясті вершини, обліплені маленькими селами і містечками, кожне з яких увінчане своїм замком і дзвіницею з північного боку, і м'якими, затишними, зеленими скелями з пів-

денного боку, які потихеньку знижуються до берегів річки Дюранс.

Добробутом свого часу місто Салон-де-Прованс завдячувало 12 миловарням і маслиновим гаям. Система миловаріння, розроблена в 1688 р. Кольбером, процвітала в місті тривалий час. Нині Музей Салону демонструє дуже цікаві експонати – зразки мила з марками різних фабрик, машини для його виробництва і нарізування, етикетки, упаковки тощо.

Ще одне містечко з давньою і насиченою подіями історією Екс-ан-Прованс. Нині воно входить до складу великої марсельської агломерації. У IV ст. до н. е. ця територія була заселена народами кельто-лігурійської групи. Для зміцнення своїх рубежів кельто-лігурійці об'єдналися в конфедерацію, столицею якої була фортеця Антремон. У 124 р. до н. е. римляни зруйнували Антремон і для зміцнення знову завойовані території тоді ж за наказом консула спорудили табір Аква Секстае, звідки і бере початок Екс-ан-Прованс. Потім цією територією в Італію пересувалися тевтони, тут була столиця Галлії Нарбонської, потім резиденція архієпископа. У XII ст. при дворі графів Прованських тут процвітають витончені мистецтва, а в 1348 р. місто спустошує чорна чума. У XV ст. за часів Рене Анжуйського місто розростається і набуває нових рис. Увійшовши разом з Провансом в 1486 р. до складу Франції, місто трохи блянє в променях розквітаючого Марселя, але все ж саме сюди свого часу прагнуть граф де Мірабо, Еміль Золя, Жилярдо до Жуве, Сандрар, Кокто. Поль Сезан усе життя оспівував цей край, у якому в 1839 р. він народився і куди в 1906 р. приїхав помирати.

Палаці, церкви, водограї, старовинні куточки з будинками XIV–XVIII ст. є прекрасними прикладами як релігійних, так і світських будівель тих часів, а ще в Ексі працює одна з найбагатіших бібліотек Франції, що зібрала у своїх сховищах близько 300 тис. томів, серед них і Часослов, розписаний самим королем Рене.

Регіон міста Арль у давнину мав зовсім інший вигляд. Середземне море утворило тут глибокий естуарій, територію покривали численні болота. Кельти називали це місце Ar-laith – «місце перед болотами».

Арль завжди залишався в тіні Марселя. Однак місто мало свої переваги – через нього проходила найважливіша дорога з Іспанії в Італію, родючі землі в околицях міста забезпечували продовольством римську армію. Усе це допомогло Арлю за часів Юлія Цезаря перетворитися на «галльський Рим». У ті часи тут було все: театр, аrena, мармурові лазні, 75-кілометровий акведук, фонтани, порт, у який заходили кора-

блі з Азії та Африки, через нього експортували маслинову олію і вино. Після смерті останнього римського імператора Ромула Августула в 476 р. для варварів відкривається дорога на Арль, і в 480 р. спочатку візіготи, а потім у 842 і 869 р. сарацини спустошили місто, воно втратило минулу красу і велич.

У місті зберігся, мабуть, один з найдавніших римських амфітеатрів на 24 тис. глядачів (136 м завдовжки і 107 м завширшки), який у 1825 р. уперше відреставрували. Тут проводиться традиційне свято «Ковбої Камарга». Руїни римського театру, що збереглися в Арлі, щороку збирають на липневий фестиваль найвідоміших представників опери і балету світу, а ще саме тут проходять численні фольклорні свята, зокрема такі, як Свято королеви Арля, на який у традиційних національних костюмах збираються жителі з усього Провансу.

Тут, у старій лікарні Арля, не один раз бував голландський художник Вінсент Ван Гог. Він лікував свої припадки безумства. Сьогодні у будівлі старої лікарні розташовується Центр Ван Гога. Саме в Арлі Ван Гог створив багато своїх безсмертних полотен і малюнків. Тут, в Арлі, Ван Гог у безумному стані нападає на Гогена з бритвою, а потім у своїй кімнаті відризає собі ліве вухо.

В Арлі разом зі своїм другом Гогеном у листопаді 1888 р. Ван Гог писав Аліскан – античний некрополь, відомий з часів галлів. Це місце надихало художників, поетів і письменників античності. Данте згадує Аліскан в IX пісні «Пекла». В одній середньовічній легенді розповідається про те, що саме сюди було перенесено для поховання тіло лицаря Роланда, загиблого у битві із сарацинами.

З епохою Відродження Аліскан починають руйнувати. Аристократи Арля започатковують жахливу звичку – дарувати саркофаги некрополя своїм гостям, вибираючи при цьому найкрасивіші. Карл IX, бажаючи мати колекцію з найкрасивіших надгробків, наказав відібрати і навантажити їх на баржу, але вона не витримала ваги і потонула.

Дельта Рони – це більш як 800 км² болотистої місцевості під назвою Камарг. Рона несе в море уламки гірських порід, тому берегова лінія просувається в море від 10 до 50 м на рік. У гирлі Рони в 1737 р. тут був побудований маяк Сен-Луї. Нині цей маяк самотньо стоїть за 5 км від Середземного моря. Але і море наступає на суходіл. Свідченням тому є містечко Сен-Марі-де-ла-Мер. У середньовіччі воно знаходилося на відстані багатьох кілометрів від берега, в 1814 р. – за 600 м, а нині омивається морем.

Сьогодні Камарг – це простора долина з лиманами, болотами і пісками. Рона з лагунами, заповненими соляним розсолом, відрізаними від моря мілинами, один з найважливіших пунктів міграційних процесів. Найбільш вражаюче видовище – переліт рожевих фламінго. Відома долина і плантаціями рису, під якими зайнято 20 тис. га земель.

У 1928 р. Французька національна асоціація захисту природи і акліматизації заснувала в лимані природний заповідник *Вакаре*. Флора і фауна Камарга унікальна і різноманітна: від алофіла до тамариска, від маргариток до асфоделей і нарцисів. Учені займаються тут з-поміж іншого вивченням процесів міграції птахів, це притулок для диких білих поні і місце розведення знаменитих бойових биків для іспанської кориди. Тут водяться близько 400 видів тварин, як постійних жителів, так і мігрантів.

Серед лагун і проток лежить маленьке містечко *Ег-Морт*, відоме тим, що в 1248 і в 1270 роках Людовик IX створив тут військову базу для організації сьомого і восьмого Хрестових походів.

Місто *Тараскон* – колишня торгова колонія Марселя, вражає своєю історією, пам'ятками архітектури. Спочатку острів посередині Рони називався Йоварніка, або Герніка. Потім острів став півостровом і на його території звели фортецю – Таруском. З назвою міста пов'язана ще одна з провансальських легенд – легенда про святу Марфу, яка прийшла сюди проповідувати з Сен-Марі-де-ла-Мер і втихомирила чудовисько – монстра *Тираскуруса*, що з'їв вісім юнаків.

Легенда дійшла до нас у вигляді розписів на фасадах церкви, різьблення по каменю і дереву і як народне свято з ходом і запуском в день Св. Марфи, 29 липня, величезного змія – монстра, зробленого з пап'є-маше.

Відомою пам'яткою архітектури Тараксона є найкрасивіший у Провансі замок, зведений на залишках античної римської фортеці як резиденція королівської анжуйсько-провансальської династії. Потім замок був резиденцією короля Рене, а з 1500 р. – в'язницею. У 1794 р. прибічників Робесп'єра тут скидали в річку з високих стін Шато Тараксона. Нині відреставрований до первісного вигляду, замок приймає численних туристів.

Ще одна перлина Провансу – стародавнє місто *Нім*. Свого часу його називали «Французьким Римом». І цьому є пояснення. Місто було засноване на землях, які імператор Август подарував своїм ветеранам, що розгромили війська Антонія і Клеопатри в Єгипті. З часів римського володарювання в місті прекрасно збереглася аrena для боїв гладіаторів. Як символ переможеного

Єгипту на гербі міста досі красується крокодил у ланцюгах. До речі, тканина, з якої відомий економістам Леві Страус виготовив джинси, отримала назву саме від цього міста – денім.

Арена міста Нім займає лише 20 місце за своїми розмірами, але за ступенем своеї збереженості – одна з перших у Європі. Розміри арени значні – 133 на 101 м, 34 ряди трибун на 24 тис. глядачів. З 1863 р. арена Німа використовується майже за призначенням – тут проводяться кориди, але не такі криваві як в Іспанії. Крім того, в місті зберігся римський храм, в якому нині міститься Музей антиків. А ще однією пам'яткою є збудована в місті в I ст. до н. е. Велика вежа, схожа на знаменитий Фароський маяк. Як і належить будь-якому римському місту, тут були терми, Арлезіанська брама (Ворота Августа), Домініанова дорога і величезний акведук для постачання у місто води.

Це далеко не всі цікаві міста та містечка Провансу та Лазурowego берега Франції. Окремо можна писати про перетворення маленького рибальського селища *Сен-Тропе*, що налічував три тисячі жителів, на фешенебельний курорт з населенням сімдесят тисяч, який відвідують шанувальники Франції та Провансу протягом усього року. І все завдяки Бріжит Бардо. Можна довго розповідати про Канни та Ніццу, про створення нових парфумів у столиці французьких парфумерів Грасс, про 25-кілометровий *Гранд каньйон дю Вердон* – одне з чудес природи, для милування яким, наче знаючи, що люди із задоволенням робитимуть це, природа створила *Коль д'Іллуар*, звідки видно найглибшу частину каньйону. І ще багато і багато цікавого..., але – краще один раз побачити, почути спів цикад, які, здається, ніколи тут не сплять, натрапити на нічній автостраді на маленьких диких пороссят та тхорів, які нікого не бояться, скуштувати рожевого вина, відчути тепло середземноморських вод та прохолоду містралю!

Мальовничі пейзажі Провансу, вузькі вулички старовинних містечок і крихітних сіл, строга простота стародавніх монастирів і родових замків стали джерелом натхнення для багатьох акторів і письменників, поетів і художників, артистів і архітекторів, що народилися тут або приїхали сюди у пошуках натхнення. Аромат пряних провансальських трав, персиків і лаванди, нескінчені виноградні поля, відкриті простори моря і гірські пасма, завжди блакитне небо і теплий вітер, кристалево-прозорі річки і шумливі водоспади, яскраве провансальське сонце і сочна зелень, піщані пляжі і скелясті морські береги, неповторна провансальська кухня – все це вабить у Прованс численних туристів з усього світу.